

С Т А Н О В И Щ Е

от проф. д-р Марийка Димитрова
Катедра „Германистика и нидерландистика“
Филологически факултет, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

за дисертационния труд на Станислава Петкова Илиева,
докторант в самостоятелна форма на подготовка
към
Департамент „Романистика и германистика“
Нов Български университет

на тема „Анализ на немските модални частици *denn* и *etwa*
в съпоставителен план с български език“
научен консултант: проф. д.ф.н. Мария Грозева-Минкова

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
в област на висше образование 2. Хуманитарни науки,
професионално направление 2.1. Филология,
научна специалност Германски езици (немски език)

Станислава Илиева е от 2012 година асистент по съвременен немски език в катедра „Романистика и германистика“ към ПУ „Паисий Хилендарски“. Завършила е Езикова гимназия „Бертолт Брехт“ в Пазарджик (1994 г.), а през 2000 г.- спец. „Български език и немски език“ в Пловдивския университет. Била е учител по немски език в Професионална гимназия по електротехника и електроника в Пловдив (2001-2012), където е преподавала немски език като първи и втори чужд език. От 2009 година е консултант на учители по немски език за Пловдив и региона, както и организатор на редица мероприятия за популяризирането на немския език.

От автобиографията на Станислава Илиева се вижда сериозното ѝ участие в редица семинари, проведени в България, Германия, Словения, посветени на различни теми, напр. „Многоезичието в Европа“, „Европа на регионите“, с цел повишаване на професионалната квалификация. Активно се включва в работата по проекти на Гьоте-Институт София, която се изразява в подготовката и провеждането на семинари за обучение на учители по немски език.

Станислава Илиева е член на Дружеството на преподавателите по немски език в България и на Съюза на германистите в България.

Станислава Илиева представя дисертационен труд, в който обект на изследване са немските модални частици *denn, etwa* и техните съответствия в българския език. Поспециално Станислава Илиева си поставя за цел да установи какви езикови средства са характерни за българския език, за да могат да се предадат адекватно различните функции, които изпълняват избраните модални частици в зависимост от комуникативната ситуация и вида на изречението (с. 10 – 11). В тази връзка докторантката допуска, съгласно формулираната хипотеза, че *„българският език (както и немският) разполага с езикови изрази средства за предаване на различни емоционални отсенки в изказването и за засилване експресивността на текста“* (с. 10). Така избраната тема се откроява със своята актуалност днес на фона на дискусиата за необходимостта от усвояване на комуникативна и межкултурна компетентност при изучаването и успешното използване на чуждия език в процеса на комуникация, в преводаческата дейност и в други дейности. Дисертационният труд допринася за изясняване на комплексния характер на модалните частици и обогатява малкото на брой съпоставителни разработки за двойката езици български и немски.

Темата на дисертационния труд е разработена в рамките на 6 глави, има уводна и заключителна част, приложени са списъци на графиките и таблиците. За целите на изследването са обработени 80 източници (преводи от немски на български и от български на немски), анализирани са 7 учебни системи, цитирани са 208 научни изследвания. Така структуриран, дисертационният труд отговаря на изискванията, посочени в Закона за развитие на академичния състав в България. Количествената характеристика показва несъмнено обема на свършената от докторантката научно-изследователска работа по избраната тема.

Краткият *преглед на теоретичните схващания* за частиците в немския език (*глава първа*, с. 14 – 61) представя прегледно и в синтезиран вид различните гледни точки, като се изхожда от принципите на структурализма, текстолингвистиката, теорията на речевите актове и други концепции, в резултат на което Станислава Илиева стига до заключението, че за целите на изследването частиците ще се разглеждат като *„отделен клас думи в рамките на неизменяемите части на речта“*, за които са характерни семантични, морфологични, синтактични, комуникативно-прагматични особености (с. 19). По отношения на българския език авторката стига до извода, че тук изследванията имат непослователен характер и са по-скоро единични случаи. От важно значение е заключението, че и двата езика разполагат с *„клас думи*

със сходни характеристики за изразяване на различни субективно-модални и емоционални нюанси“ (с. 60).

Тук Станислава Илиева разглежда частиците и от гледна точка на тяхното представяне в лексикографски двуезични немско-български справочници и допринася за разкриването на редица пропуски в речниковите статии по отношение на информацията за синтактичната и функционалната им употреба, на липсващи коментари за допълнителни семантични нюанси, за комбинирането им с други частици и т.н.

Изложението в първа глава свидетелства за научната осведоменост и компетентност на докторантката.

Във втора глава Станислава Илиева извежда по убедителен начин модела за съпоставителен анализ (с. 62 – 83), където вече коментира избора на лингвистична теория (за такава се приема функционалната граматика), дефинира понятието „*преводна еквивалентност*“ (две изказвания са еквивалентни, ако имат еднакви семантико-прагматични функции в съпоставим езиков и неезиков контекст), аргументирано представя положителните страни и недостатъците, отнасящи се до съставянето на преводен корпус от художествена литература за провеждане на настоящото изследване.

Изработването на модела за съпоставителен анализ на модални частици е от приносно значение. Той с успех би могъл да се приложи и при други изследвания от подобен характер. Съпоставителният анализ се реализира в рамките на три фази: 1) изследване на значението на частиците с помощта на семасиологическия подход; 2) откриване на възможните съответствия на модалните частици *denn, etwa* в българския език на базата на преводен корпус – немски → български; 3) установяване на езиковите средства в българския език, които съответстват на немските модални частици *denn, etwa* на базата на преводен корпус – български → немски. Така разработен, моделът гарантира до голяма степен достоверността на постигнатите резултати. С право обаче докторантката прецизира в заключителната част, че са необходими изследвания, основаващи се на живата разговорна реч, за да се получи пълна картина относно функционалните възможности на модалните частици.

Четвърта и пета глава са с най-ярко изразен приносен характер, тъй като в тях задълбочено се анализират и се обобщават резултатите от емпиричното изследване на двете частици.

В четвърта глава (с. 103 – 149) се установява и таблично онагледява: 1) многократно по-честата употреба на *denn* в сравнение с *etwa*; 2) реализацията на *denn* като съюз, модална частица, частица за сравнение, съставна част във фразеологични съчетания и реализацията на *etwa* като наречие, модална частица, частица за сравнение и съставна част във фразеологични съчетания; 3) по отношение на преводните съответствия в посока от немски на български авторката установява, че в по-голямата част от случаите липсва преводно съответствие на *denn*, докато при *etwa* случаите, при които липсва преводно съответствие, са почти два пъти по-малко. По отношение на *denn* не се открива езиково средство в българския език, което да е пълно съответствие в различните му функции (с. 147). *Etwa* се характеризира с много по-малко функции отколкото *denn*.

Верификацията на резултатите въз основа на съпоставителния анализ в посока от български на немски в пета глава (с. 150 – 186) потвърждава до голяма степен установените особености по отношение на *etwa*, докато при *denn* се откриват и допълнителни възможности на превод с други български частици. Прави впечатление два пъти по-честата употреба на *etwa* в преводите от български на немски и отново най-често *etwa* се реализира като модална частица.

В шеста глава (с. 187 – 195) се анализира ролята на частиците в чуждоезиковото обучение. Модалните частици са от съществено значение за развитието на комуникативната компетентност на обучаемите, но учебните системи, както констатира докторантката, в слаба степен са съобразени с актуални лингвистични изследвания. Въз основа на характерните особености, които Ст. Илиева разкрива по отношение на частиците в предходните глави, тя систематизира трудностите и проблемите при преподаването и усвояването на модалните частици. Дефицитите в работата по усвояването на частиците в процеса на обучението се доказват и чрез анкетата, проведена от Ст. Илиева с ученици от 11 кл. в езикова и професионална гимназия. Според резултатите от анкетата най-големи трудности учениците срещат: 1) при определяне на речевите намерения на комуникативния партньор, сигнализирани с модални частици; 2) при попълване на липсващите модални частици съобразно зададените речеви намерения на комуникативния партньор (с. 194). Оттук следва изводът, че в учебните системи трябва да се заложи на ефективното усвояване на продуктивните умения респ. на функционалната употреба на модалните частици. В тази връзка от професионален интерес са конкретните идеи на Ст. Илиева за

успешното рецептивно и продуктивно усвояване на модалните частици от изучаващите немски език като чужд език (с. 196 – 197).

Така в рамките на дисертационния труд убедително се показва, че резултатите от настоящото изследване са в много голяма степен необходими и полезни както за обучението по немски език, така и за лексикографската и преводаческата практика.

Безспорни са приносите на дисертационния труд в теоретико-приложен план:

- 1) представят се и се съпоставят схващанията за модалните частици в българския и немския език, въз основа на което се систематизират приликите и разликите в теоретичните концепции;
- 2) на базата на установените подходи при разглеждането на модалните частици се разработва подходяща методология за съпоставителното им изследване в българския и немския език;
- 3) с помощта на разработената методология се провежда задълбочено емпирично изследване за установяване на функционалните варианти на модалните частици *dem* и *etwa* в българския език;
- 4) разкриват се еднакви или сходни смислови нюанси при изразните средства в българския език.

За приносния характер на дисертационния труд е определящо и това, че постигнатите резултати могат да намерят приложение в преводаческата практика, в чуждоезиковото обучение, при създаването на речници и помощни материали за обучението, а разработената методология би могла успешно да се използва за други съпоставителни изследвания.

Авторефератът отразява достоверно структурата и съдържанието на дисертационния труд. Тук проличава уменията на докторантката да предаде в синтезиран вид основните съдържателни моменти на научното си изследване.

По темата на дисертацията Станислава Илиева има 3 самостоятелни публикации – 2 от тях са публикувани в научните трудове на Пловдивския университет, поредица „Филология“, 1 – в юбилеен сборник, издание на НБУ. Автор е на немско-български и българско-немски речник, публикуван през 2002 г. в Издателска къща „Хермес“.

В заключение бих искала да подчертая, че с интерес прочетох дисертационния труд, представен от Станислава Илиева. Трудът е убедително доказателство за това, че докторантката владее много добре научната материя, умее да коментира научните

факти, прецизно да анализира и съпоставя езиковите явления, притежава умения и способности за реализирането на самостоятелни научни изследвания.

Положително впечатление прави реалистичната преценка на постигнатите резултати от страна на докторантката, ясната визия за това, в каква посока би могло да бъде разгърнато по-нататък изследването.

Изтъкнатите в становището положителни страни и приноси моменти на дисертационния труд са в подкрепа на предложението ми за неговото приемане и за положителна оценка на работата като цяло.

Убедено препоръчвам на уважаемите членове на Научното жури дисертационният труд „Анализ на немските модални частици *denn, etwa* в съпоставителен план с българския език” да получи положителна оценка и на Станислава Петкова Илиева да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор” по научната специалност Германски езици (немски език).

23.05. 2016 г.

В. Търново

Изготвил становището:

проф. д-р Марийка Димитрова